

Zastupnici rudarske kompanije „Rio Tinto“ tvrde da će Srbija sa „Rio Tintom“ procvetati – investicija u okolini Loznice do sada je vredna 450 miliona dolara. Da li je Jadar balkanska Panguna, a Loznica naš Bugenvil? Ili je „Rio Tinto“ savladao lekciju iz etike nakon što je uništio stare pećine Aboridžina? Hoće li se srpski litijum zaista iskopavati po pravilima po kojima se štiti životna sredina ili će se ostvariti strahovi Lozničana o ekološkoj katastrofi? Otvoriće se nova radna mesta, proizvođaće se litijum svetske klase koji će se koristiti za baterije električnih automobila i najvažnije, pridržavaće se svih mera ne bi li se zaštitila životna sredina i zdravlje ljudi. Sve ovo ponavljaju i u Vladi Srbije. Nakon nedavnog sastanka sa predstavnicima kompanije „Rio Tinto“, premijerka Ana Brnabić opisala je „Jadar“ kao projekat od izuzetnog značaja.

Može li se verovati „Rio Tintu“? O tome bi štošta imali da kažu građani Bugenvila, pacifičkog ostrva koje je prošle godine izglasalo nezavisnost od Papua Nove Gvineje. Njihova sudbina u vezi je sa rudnikom Panguna, nekada jednim od najvećih i najbogatijih nalazišta bakra i zlata na svetu, kojim je upravljala ova britansko-australijska kompanija. Iako je rudarstvo u Panguni završeno pre 31 godinu, i to nakon što su sporovi oko profita rudnika i njegove štete po životnu sredinu doveli do decenijskog građanskog rata, koji je odveo u smrt oko 20.000 ljudi, posledice se i dalje osećaju. Jama rudnika ostavila je smrtonosno nasleđe stanovnicima – zagađena voda neometano otiče u lokalne reke, one koji žive u dolinama muče rane i kožne lezije, imaju respiratorne probleme, komplikacije u trudnoći... Monsunske kiše guraju velike količine zagađenog peska i jalovine u reke, uništavajući šume i poljoprivredna zemljišta, jer je rudnik zatvoren preko noći i bez sanacije.

Što se „Rio Tinta“ tiče, ova priča je završena 2016. kada je 53 odsto udela tamošnje firme dato vladi Papue Nove Gvineje i autonomnoj vladi Bugenvila. Ekološki stručnjaci ovaj potez su ocenili kao deo namerne korporativne strategije „Rio Tinta“ da se liši projekata visokog rizika i velike odgovornosti.

I pre toga, ova rudarska kompanija imala je problema sa imidžom – pamti joj se kako je ruda iz Frankove Španije išla put Nemačke i Italije, gde je potom korišćena za izradu oružja. Nije joj zaboravljen ni namibijski uranijum iskopavan pod okupacijom Južnoafričke Republike, u kojoj je vladao aparthejd. A ove godine, zbog proširenja rudnika uglja, srušili su pećine iz poslednjeg ledenog doba u zapadnoj Australiji. Tako je uništeno kulturno nasleđe Aboridžina staro 46.000 godina u kojem su se nalazili najstariji poznati primeri koštanog alata u Australiji, naoštrena kengurova kost stara 28.000 godina i pletenica za kosu stara 4.000 godina. Eksploziv je aktiviran baš na Nedelju pomirenja, praznik koji podseća na nepravdu koja je naneta Aboridžinima, a ubrzo je saopšteno da je proširenje rudnika urađeno u skladu sa dozvolama koje su im izdale tamošnje vlasti.

A da li vlasti u Srbiji mogu da garantuju da će „Rio Tinto” raditi u skladu sa ekološkom etikom i propisima? U to sumnjaju i oni koji poznaju istorijat ove kompanije, ali i oni koji prate rezultate vlasti u borbi za bolju životnu sredinu. Iako je više puta najavljivano, još nije izmenjena zakonska regulativa koja bi zabranila izgradnju malih hidroelektrana u zaštićenim područjima, niti je osnovana komisija koja bi preispitala rad postojećih. Sva zasluga za trenutnu manju zainteresovanost za MHE pripada aktivistima koji su poput gerilaca vadili cevi iz reka, sukobljavali se sa investitorima, često kršeći zakon. Iako je prošle godine tema zagađenja vazduha bila razlog za sazivanje hitnih sednice vlade, njegov kvalitet popravljen je tako što je Agencija za zaštitu životne sredine ublažila kriterijume za ocenjivanje. Tako je sada prihvatljiv postao onaj vazduh koji je do juče bio zagađen.

Odatle i sumnja da Srbija kroz projekat „Jadar” dobija nešto vredno uništavanja 2.000 hektara zemljišta i brisanja čitavih eko-sistema. Iskustva drugih pokazala su da takve kompanije odnose bogatstvo, a ostavljaju samo mrvicu. Dok se „Rio Tinto” hvali jedinstvenim primerom tehnologije, nigde ranije korišćenim, Lozničani strahuju da li će ono isprobano u laboratoriji funkcionisati i u praksi i da li će „Jadar” postati otrovan ožiljak u pejzažu Mačve.

Izvor: politika.rs